

15. Райзен Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзен, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародибцева – М.: ИНФРА-М. – 1996 – 496 с.

16. Растрингін Л.А. Адаптация сложных систем. – Рига: Знание, 1981. – 375 с.

17. Саридис Дж. Самоорганизующиеся стохастические системы управления / Дж. Саридис. – М.: Наука, 1980. – 400 с.

18. Скурихин В.И. Проектирование систем адаптивного управления производством / В.И. Скурихин, В.А. Забродский, Ю.В. Копейченко – Х.: Вища школа, – 1984. – 172 с.

19. Срагович В.Г. Адаптивное управление / В.Г. Срагович. – М.: Наука, 1981. – 384 с.

20. Теория управления: Учеб. для вузов / В.Ф. Уколов, Ф.М. Масс, И.К. Быстряков – 3-е изд., доп. – М.: ЗАО Издательство «Экономика», 2007. – 704 с.

21. Токарева В.И. Адаптивный механизм как основополагающий элемент концепции управления национальными экономическими системами / В.И. Токарева – [Электрон. ресурс]. – Доступный з: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2007_1/0374.pdf

22. Тюкин И.Ю. Адаптация в нелинейных динамических системах / И.Ю. Тюкин, В.А. Терехов. – (Серия: Синергетика: от прошлого к будущему). – С-Пб.: ЛКИ, 2008. – 384 с.

23. Українець А.І. Механізм адаптації та інноваційного розвитку машинобудівних підприємств / А.І. Українець, Т.В. Кулінич // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – №628: Проблеми економіки та управління. – С. 666–673.

24. Царегородцев Е.И. Основы адаптивного управления в сельском хозяйстве / Е.И. Царегородцев. – Йошкар-Ола: МарГУ. – 1996. – 114 с.

УДК 338.2, 336.74

*О.В. ЗАВОРОТЬКО,
здобувач, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
начальник відділу Мінагрополітики та продовольства України*

Стратегія монетарної політики економічного розвитку

У статті проаналізовано основні моделі економічного розвитку у взаємозв'язку із відповідними стратегіями монетарної політики, проведено аналіз стратегічного документа, визначено завдання, тактичну спрямованість та узгоджуваність із документами стратегічного характеру.

Ключові слова: монетарна політика, монетарна стратегія, загальноекономічна стратегія, завдання, принципи проведення монетарної стратегії, цінова стабільність.

*О.В. ЗАВОРОТЬКО,
соискатель, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана,
начальник отдела Минагрополитики и продовольствия Украины*

Стратегия монетарной политики экономического развития

В статье проанализированы основные модели экономического развития во взаимосвязи с соответствующими стратегиями монетарной политики, проведен анализ стратегического документа, определены задачи, тактическая направленность и согласованность с документами стратегического характера.

Ключевые слова: монетарная политика, монетарная стратегия, общеэкономическая стратегия, задачи, принципы проведения монетарной стратегии, ценовая стабильность.

*О. ZAVOROTKO,
applicant, Kyiv National Economic University, Head of Division of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine*

Monetary policy strategy of economic development

The article analyzes the basic models of economic development in connected with the proper strategies of monetary policy; the analysis of strategic document is conducted; tasks, tactical orientations and consistency with the documents of strategic character are presented.

Keywords: monetary policy, monetary, general economic strategy, the task and the tactical orientations of the monetary strategy, price stability.

Постановка проблеми. Монетарна політика є одним з головних елементів загальної економічної політики. Отже, її стратегічні цілі є частиною глобальної стратегії проведення економічної політики, що визначається органами управління. Однак як елемент економічної системи монетарна політика лише сприяє досягненню встановленої загальної мети, сама по собі вона не в змозі привести до прогнозних результатів по максимізації суспільного добробуту.

Ефективність монетарної політики визначається на основі її адаптації до вимог більш високого рівня – загальнодержавної економічної політики. Головним завданням економічної політики в Україні на сучасному етапі є вихід зі стагфляційної макро-економічної динаміки з подальшим зростанням національної

економіки, тому реалізація монетарної політики має бути напряму пов'язана із вирішенням вищезазначеного завдання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Стратегія монетарної політики багатьма дослідниками визначається як режим, тобто ціль, яку необхідно досягти – до таких відносять режими таргетування інфляції, валютного курсу, грошових агрегатів, ВВП. Водночас монетарна стратегія, в широкому розумінні, визначає основні напрями та шляхи досягнення монетарних цілей у довгостроковій перспективі на основі певних пріоритетів у контексті моделей економічного розвитку. Зазначені питання розглядаються як у працях сучасних українських науковців, зокрема В. Гейця, А. Гриценка [1], Я. Жаліла, В. Лагутіна [2], А. Мороза, Б. Панасюка,

М. Савлука та інших, так і зарубіжних учених: С. Моїсеєва [3], Б. Бернанке, Ф. Мишкіна [4] та інших.

Мета статті полягає у визначенні стратегії монетарної політики економічного розвитку, яка має бути співставна із цілями та напрямками загальноекономічної стратегії. З урахуванням посткризового періоду в Україні, який наразі продовжується, предметом дослідження є система завдань та принципів монетарної політики та її відповідність вибраній моделі економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Монетарна політика в стереотипному варіанті спрямована на досягнення темпів інфляції, які задовольняють визначеним цільовим параметрами економіки, та на забезпечення рівноваги на валютному ринку, від чого залежить конкурентоспроможність продукції (експорту) та економіки в цілому. Крім того, монетарна політика повинна діяти у бік зниження інфляційних очікувань, ризиків господарювання, виконання бюджетних зобов'язань. Така спрямованість, за загальноприйнятою в економічній науці думкою, призводить до збільшення заощаджень, інвестицій та стимулює економічне зростання [5].

Монетарна політика, як і інші види політики, здійснюється в ситуації, коли одночасно необхідно забезпечити підвищення рівня життя населення та здійснити структурну модернізацію економіки. Це накладає на неї головне обмеження – з теоретичного погляду вона повинна балансувати процентні ставки, щоб формувався компроміс між споживанням та інвестиціями. Крім цього, також необхідні додаткові фінансові ресурси на погашення зовнішнього та внутрішнього боргу та забезпечення безпеки країни. Отже, грошова пропозиція повинна розширюватися поступово, але навіть не відповідно до зростання ВВП, а відповідно до інституціонального розширення економіки [1].

Основним завданням центрального банку є зниження інфляції, але до деякого рівня, оскільки інфляція в невеликих розмірах є необхідною для забезпечення процесів відтворення. Водночас існуючі структурні зміни економіки створюють тиск у бік підвищення цін та тарифів, оскільки на якийсь час зростає роль монополій. У такому випадку монетарна політика, як показує досвід її проведення в багатьох країнах, будується на двох критеріях. З одного боку, вона виходить з режиму таргетування інфляції, з іншого – передбачає існування орієнтирів, пов'язаних зі зміною інших грошових агрегатів. Метод таргетування інфляції передбачає аналіз зростання оптових цін, тарифів, інфляційних очікувань, доходів населення, статей платіжного балансу, грошового ринку та ринку капіталів, по динаміці яких оцінюються інфляційні перспективи. Другий метод передбачає вивчення зв'язку між динамікою цін та приростом грошової бази. Як відзначається у багатьох дослідженнях, зв'язок між грошовими індикаторами та інфляцією доволі слабкий. Таким чином, структурні обмеження виступають перешкодою ефективній монетарній політиці. За цих обставин якщо не вдається суттєво знизити проценту ставку, інвестиції втрачають своє зростання, а економічний розвиток сповільнюється [1, 3, 5].

Отже, для активізації інвестиційного попиту необхідно формувати та реалізувати монетарну політику у таких напрямках:

- для досягнення довгострокової макроекономічної стабільності знижувати високі темпи інфляції та підтримувати

процентні ставки у номінальному і реальному співставленні із рівнем інфляції;

- для галузей економіки, які є пріоритетними з позицій економічного розвитку, забезпечувати доступність кредитів;
- підвищувати довіру до банківської системи, як основного посередника по створенню механізму продукування довгострокових фінансових ресурсів.

На сьогодні в Україні через незначні обсяги інвестиційних ресурсів реалізувати підтримку галузей економіки можна шляхом прийнятого рівня процентних ставок по інвестиційним кредитам. Однак прив'язка монетарної політики до приросту валютних резервів та задоволення короткострокової ліквідності комерційних банків викликає завищення процентних ставок у порівнянні з рентабельністю галузей економіки.

За цих умов стратегія монетарної політики має бути спрямована або на активізацію інвестиційного процесу шляхом підтримки відносно низьких темпів інфляції на базі стабільності обмінного курсу, або на цілеспрямоване регулювання інвестиційного процесу через надання інвестиційних кредитів пріоритетним галузям економіки. Водночас така стратегія монетарної політики повинна реалізовуватися в контексті стратегії загальноекономічної політики та не мати векторних розбіжностей у визначенні цілей та їх досягненні. Означена проблема може бути вирішена на економічному рівні та на інституціональному. З економічного погляду – це визначення моделі, яку необхідно впровадити на визначеному етапі розвитку економічної системи, з інституціонального боку – визначення та розмежування функцій та повноважень між Національним банком України та Урядом.

Розглянемо дві загальноекономічні моделі, які на сьогодні можна вважати одними з основних моделей економічного розвитку [5].

Так, запровадження загальноекономічної моделі розвитку активізації внутрішнього попиту (модель ендогенної залежності) ґрунтується на таких елементах: розширення споживчого попиту за рахунок зростання реальних доходів населення; підвищення конкурентоспроможності галузей пріоритетної спрямованості за допомогою цілеспрямованої промислової політики та захист внутрішнього ринку; формування внутрішнього інноваційного середовища; розподіл інвестиційних ризиків між секторами економіки – реальним сектором, банківською системою, державою; залучення прямих іноземних інвестицій для підвищення рівня конкурентоспроможності; зниження цінової складової у міжгалузевих зв'язках та трансформація заощаджень у внутрішні інвестиції.

У відповідній монетарній стратегії, яка повинна бути співставною із цілями загальноекономічної моделі активізації внутрішнього попиту, завдання повинні передбачати: підтримку стабільності на валютного ринку, збільшення інвестиційного кредитування пріоритетного галузевого спрямування, розширення грошової пропозиції для забезпечення необхідного рівня ліквідності промислового сектора економіки, перерозподіл фінансових ресурсів через банківську систему на користь інноваційних виробництв. Водночас для того, щоб виконати зазначені стратегічні завдання, монетарній владі необхідно на тактичному рівні сприяти:

- стабільності реального обмінного курсу гривні з метою притоку довгострокових інвестицій та створення умов для модернізації виробництва;

- зниженню процентних ставок з метою підвищення доступності довгострокових кредитних ресурсів;
- підвищенню довіри до банківської системи та її кредитно-інвестиційного потенціалу;
- використанню цільових кредитів для інвестування галузей пріоритетної спрямованості.

На загальноекономічному рівні така монетарна стратегія повинна бути тісно пов'язана із політикою у промисловому секторі та з інвестиційною політикою. Зазначене допоможе створити механізм компенсації розриву інвестиційної привабливості між виробництвами в різних галузях промисловості та дозволить спрямувати фінансові ресурси до галузей, які орієнтовані на внутрішній ринок. Водночас ризиком такої моделі економічного розвитку може бути імпортна складова, яка буде розширюватися в економічному кругообігу, якщо вітчизняні товари не набудуть достатнього рівня конкурентоспроможності.

За умови впровадження іншої загальноекономічної моделі розвитку – глобалізації та інтеграції (модель екзогенної залежності), передбачається впровадження таких її елементів: зростання експорту через інтеграцію експортоорієнтованого промислового сектору до транснаціональних зв'язків; максимальна відкритість товарних та капітальних ринків; притік іноземних інвестицій до виробництв, які є складовими транснаціональних виробництв; відмирання неефективних внутрішніх виробництв; збільшення державних витрат на інфраструктуру.

Співставна монетарна стратегія за умови впровадження цієї загальноекономічної моделі матиме такі стратегічні завдання: проведення девальвації гривні для забезпечення цінової конкурентоспроможності експортних виробництв та підтримка її прогнозованої динаміки; забезпечення низьких темпів інфляції, тобто наближення її рівня до світового.

Монетарна тактика такої стратегії повинна мати такі цілі: поступова без суттєвих коливань девальвація гривні в рамках кошику валют країн – основних торговельних партнерів для зниження ризиків на міжнародному рівні; введення режиму таргетування валютного курсу, оскільки процентна політика та регулювання внутрішнього попиту буде під впливом валютних змін та максимального валютного лібералізованого регулювання; розширений доступ іноземного капіталу на валютний ринок. Умовою такої моделі має бути достатній рівень міжнародних резервів, оскільки стан обмінного курсу суттєво залежатиме від платіжного балансу, міжнародних потоків капіталу, змін світових цін. Ризики такої стратегії у монетарній сфері – нестійкість економічної системи через втрату суверенітету.

Отже, виходячи із вищенаведеного стратегії монетарної політики та їхні завдання і тактичні орієнтири змінюються в залежності від заданої моделі економічного розвитку, тому реалізація одночасно двох моделей неможлива. Тільки проведення узгодженого виконання співставності загальноекономічної стратегії та стратегії монетарної політики створить умови для досягнення цілей економічного розвитку.

Інституційна сторона вітчизняної монетарної стратегії визначається в основних документах: Законі України «Про Національний банк України» та в Основних засадах грошово-кредитної політики на відповідний рік [5, 6].

Проектом Закону України «Про державне стратегічне планування» (№9407, у грудні 2011 року направлено на повторне друге читання) передбачалося розробляти на середньо-

строковий період разом із Планом соціального-економічного розвитку України Основні засади грошово-кредитної політики. Тобто був визначений горизонт планування монетарної політики, а отже і стратегії, і її взаємоузгодженість із загальноекономічною політикою. На сьогодні в рамках здійснення реформ передбачається розробка та впровадження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, в проекті якої передбачено, що монетарна політика буде націлена на скорочення інфляції до рівня нижче 10 відсотків до кінця 2016 року та буде сформульована у відповідності до інфляційних цілей на основі режиму таргетування грошових агрегатів. В Основних засадах грошово-кредитної політики на 2006 рік було положення про необхідність прийняття монетарної стратегії на три роки, нове згадування про стратегію було в документі на 2008 рік із визначенням основних положень, у 2012 році – визначено кількісні орієнтири, починаючи з 2013 року – наводяться основні принципи проведення та завдання монетарної політики в середньостроковому періоді. Водночас співставність заходів розвитку монетарного сектору економіки та узгодженість з напрямками еволюції інших секторів економіки відсутні.

Принципи формування та здійснення монетарної стратегії повинні відповідати та входити до складу етапів єдиного процесу формування стратегії економічної політики, а також її реалізації. При цьому повинна забезпечуватися узгодженість розвитку монетарного сектору економіки та інших секторів економіки. Тому можна виділити наступні етапи розробки та реалізації стратегії монетарної політики:

1. Визначення стратегічних загальноекономічних та монетарних цілей на довгострокову або середньострокову перспективу через відповідні програмні документи, які визначають параметри цілей, напрями загальноекономічного розвитку, методи та засоби досягнення.

2. Розробка тактичних та монетарних програм на рік, що передбачає скоординовану діяльність гілок влади та Національного банку України при підготовці прогнозу економічного і соціального розвитку країни, державного бюджету та Основних засад грошово-кредитної політики.

Так, поділ відповідальності за цінову стабільність під впливом монетарних та структурних факторів (особливо тарифної політики природних монополій) між Національним банком України та Урядом знижує ефективність регулювання інфляції. В Україні, як відомо, цільовий орієнтир по інфляції (індексу споживчих цін) розраховується урядом для з Прогнозу соціального та економічного розвитку країни. Тобто багато факторів, які формують ціновий індекс (зміна цін та тарифів на платні послуги населенню, а також природних монополій), знаходяться поза сферою впливу Національного банку України. Отже, для ефективного регулювання інфляції необхідні взаємні дії Національного банку України і Уряду з урахуванням усіх факторів, що впливають на процес знецінення грошей [6].

3. Реалізація монетарної політики протягом річного горизонту з урахуванням тенденцій поточної динаміки з коригуванням в залежності від ситуації.

В Основних засадах грошово-кредитної політики, які розробляє Національний банк України на кожний рік, має бути ширше включено як до базового документу монетарної політики наступні складові: стратегія, принципи, трансмісійній

механізм, процес прийняття рішень та процедури, правила застосування інструментів монетарної політики [6].

Загалом, від проведення узгодженої та виваженої монетарної політики залежить проведення в країні ринкових реформ та структурних зрушень. Хоча тенденції української економіки останнім часом мають негативну динаміку, водночас відновлення економічного зростання можливе тільки в умовах макроекономічної стабільності та відповідних показників монетарної сфери. У цьому зв'язку зростає роль проведення грамотної монетарної політики у збереженні позитивних тенденцій та створення передумов для подальшого економічного розвитку, напрямками якої мають бути такі:

- з боку кредитування реального сектору економіки – зниження процентних ставок, впровадження пільгового кредитування інвестиційних проектів через довгострокове рефінансування Національного банку України та державних гарантій, встановлення відповідного відсоткового рівня для кредитів у пріоритетні напрями економічної діяльності, пріоритетне фінансування інвестиційних проектів у провідні галузі економіки, підтримка інвестиційного кредитування, функціонування системи фінансових інститутів розвитку, кредитна підтримка реального сектора економіки із залученням фінансових ресурсів міжнародних фінансових організацій;

- з боку формування макроекономічної стабільності – здійснення виваженої тарифної політики, стимулювання видів економічної діяльності, пов'язаних з імпортозаміщенням, запобігання різкій девальвації гривні, оприлюднення середньострокового плану дій у сфері валютної політики, стимулювання конкуренції, зниження доларизації грошового обігу із збільшенням частки безготівкових розрахунків, посилення пруденційного нагляду за розвитком фінансового сектора;

- з боку банківського сектору – зниження частки прострочених активів, підвищення капіталізації банківської системи, збільшення частки державних фінансових установ і організацій у фінансуванні пріоритетних цілей економічного розвитку, зниження рівня дисбалансів банківських активів і пасивів, вдосконалення системи гарантування вкладів.

Висновки

Стратегія монетарної політики визначається поточною стадією розвитку вітчизняної економіки та загальноеко-

номічними цілями, які необхідно досягти у перспективі. Для досягнення реального зростання, зниження інфляції та в результаті відновлювального економічного розвитку необхідно, вибираючи стратегію монетарної політики, виходити із її тісного зв'язку із загальноекономічною стратегією та промисловою і інвестиційною політикою. Важливим фактором результативності монетарної стратегії має стати реформа банківської системи, націлена на створення ефективного фінансового посередництва. Водночас банки необхідно стимулювати кредитувати пріоритетні галузі промисловості, навіть якщо вони демонструють у поточний момент низьку рентабельність. Для цього завдання необхідно буде не тільки знизити ставку рефінансування, а й забезпечити процентні співвідношення для реальної складової економіки.

Основні кроки у створенні стратегічного документу монетарної політики вже зроблено. Водночас необхідно прийняти рішення щодо розширення повноважень у контролі за монетарними ризиками у процесі регулювання, передати функції прогнозування цінних орієнтирів банку та розробити окремий документ монетарної стратегії, що стало би позитивним сигналом для ринку та підвищило дієвість монетарної політики.

Список використаних джерел

1. Гриценко А.А., Кричевська Т.О. Середньострокова монетарна стратегія: зарубіжний досвід та основні засади формування в Україні / Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2006. – 144 с.
2. Лагутін В., Кричевська Т. Монетарна політика в трансформаційній економіці: довіра, стратегія, механізми реалізації: Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 269 с.
3. Моисеев С. Денежно-кредитна політика: теорія і практика. Учебное пособие. – М., Московская финансово-промышленная академия, 2011. – 784 с.
4. Monetary policy strategy: lessons from the crisis / Frederic S. Mishkin / NBER working paper. – 2011. – №16755. February. – P. 62.
5. Савченко А. Макроекономіка: Підручник. – К.: КНЕУ, 2005. – 441 с.
6. Сомик А., Міщенко В., Шумило І. Базові транспарентні документи грошово-кредитної політики: європейський досвід і перспективи впровадження в Україні. – Вісник Національного банку України, №2 (168) лютий 2010. – С. 3–9.

УДК 339.544

Є.І. ІВАНОВ,

Український державний університет фінансів і міжнародної торгівлі

Основні напрями адаптації зовнішньоторговельної політики України до сучасних умов функціонування глобального торговельного середовища

Стаття присвячена аналізу заходів із вдосконалення вітчизняної зовнішньоторговельної політики держави за ключовими напрямками реформування, серед яких структурний, фінансовий, інноваційний, інституційний, інтеграційний та інвестиційний. Встановлено логічну послідовність та механізми взаємодії інструментів зовнішньоторговельної політики за визначеними напрямками. За кожним напрямком диференційовано експортну та імпорتنу складову вдосконалення зовнішньоторговельної політики.

Ключові слова: реформування, інновації, модернізація, лібералізація, Світова організація торгівлі (СОТ).